

Як забезпечити право людини на оперативне отримання суспільно-важливої інформації.

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини і громадянина, в умовах відсутності якого неможливе належне забезпечення інших прав людини, у тому числі і право захищати своє життя і здоров'я.

Відповідно до статті 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

У розвиток конституційних положень Закон України «Про доступ до публічної інформації» передбачає низку гарантій з отримання суспільно-важливої інформації, зокрема стислі строки для її надання.

У разі, якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Такий строк триває 48 годин із моменту отримання запиту, а якщо запит надіслано після закінчення робочого дня – відлік строку, протягом якого має бути надана відповідь, розпочинається з наступного дня, а його тривалість не переривається та не залежить від вихідних чи святкових днів. Тобто розпорядник зобов'язаний опрацювати такий запит у неробочі дні.

Водночас потрібно враховувати, що у випадку, коли запитувач просить інформацію невідкладно (не пізніше 48 годин з дня отримання запиту) у розпорядника не виникає автоматичного обов'язку надати інформацію в такий скорочений строк. Клопотання про термінове опрацювання запиту має бути обґрунтованим і може залежати від обставин та мети запитувача. Тобто у самому тексті запиту запитувач пояснює необхідність у такій інформації терміново. Розпорядник має право як задовольнити таке клопотання, так і відмовити.

Відсутність належного обґрунтування щодо термінового розгляду запиту може стати однією з підстав для його розгляду в загальному порядку, тобто протягом 5 робочих днів.

Щодо правомірності відмови у наданні інформації у зв'язку з відсутністю підпису на запитах на інформацію.

Згідно з частиною другою статті 7 Закону України «Про інформацію» ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом.

Частиною першою статті 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон) передбачено, що запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні.

Вимоги щодо оформлення запиту на інформацію містяться у частині п'ятій статті 19 Закону. Зокрема, запит на інформацію має містити:

1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;

2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;

3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі.

Відповідно до частини третьої статті 19 Закону запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача.

Недотримання вимог до запиту на інформацію, передбачених частиною п'ятою статті 19 Закону, є однією з підстав для відмови розпорядника в задоволенні запиту (пункт 4 частини першої статті 22 Закону).

Таким чином, відмова розпорядника в задоволенні запиту на інформацію з підстави відсутності підпису на запиті буде правомірною виключно у разі подання запиту в письмовій, а не будь-якій іншій формі.

Плата за надання публічної інформації.

Відповідно до частини третьої статті 21 Закону України «Про доступ до публічної інформації» розмір фактичних витрат визначається відповідним розпорядником на копіювання та друк в межах граничних норм, встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 №740 «Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію». У разі якщо розпорядник інформації не встановив розміру плати за копіювання або друк, інформація надається безкоштовно.

Відтак, з аналізу статті 21 Закону України «Про доступ до публічної інформації» вбачається, що конкретні розміри оплати визначаються кожним розпорядником своїм внутрішнім актом в межах граничних норм, встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 740.

При цьому розпорядник інформації має затверджувати розмір плати за виготовлення копії однієї сторінки на підставі власних обґрунтованих фактичних витрат, які він безпосередньо несе на виготовлення такої сторінки, а не в розмірі максимальних норм, встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 740.

У разі якщо розпорядник інформації своїм внутрішнім актом не встановив розміри оплати, він має надавати запитувачам всю інформацію (копії документів) безкоштовно.

Окрім того, копії запитуваних документів виготовляються коштом запитувача інформації, а не розпорядника інформації, тому посилення розпорядника інформації на відсутність бюджетних коштів фактично є неправомірною відмовою в наданні інформації.

Водночас варто зазначити, що інформування запитувача про необхідність оплати фактичних витрат передбачає не лише повідомлення розпорядником про наявність такої необхідності, але й інформування про розмір і спосіб внесення плати: реквізити рахунка в фінансовій установі, спосіб надання підтвердження внесення плати. Це пояснюється тим, що

тільки розпоряднику інформації відомо про обсяг інформації, якою він володіє, та реквізити рахунку фінансової установи, якою він обслуговується. Без повідомлення зазначеної інформації запитувач позбавлений можливості виконати обов'язок оплати таких витрат.

Водночас запитувачу максимально оперативно повинно бути надано інформацію в обсязі, виготовлення якого є необтяжливим для розпорядника інформації, та доступ до якої відповідно до вимог Закону є безкоштовним.

При цьому при виставленні рахунку розпорядникам рекомендовано надати запитувачу можливість ознайомлення із необхідними йому документами у спеціальному місці для роботи запитувачів із документами та їх копіями або надати посилання на інші загальнодоступні джерела тощо. Такий підхід узгоджуватиметься із положеннями ратифікованої Україною Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів.

Така позиція підтверджується також тим, що конституційне право на отримання інформації (стаття 34 Конституції України) не може залежати від матеріально-фінансового стану запитувача.

Чи потрібно завіряти належним чином копії документів, які надаються у відповідь на запит на інформацію?

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон) не вимагає від розпорядника інформації завіряти належним чином копії документів, що надаються у відповідь на інформаційний запит.

Пунктом 6 частини першої статті 14 Закону зобов'язані, зокрема, надавати та оприлюднювати достовірну, точну та повну інформацію, а також у разі потреби перевіряти правильність та об'єктивність наданої інформації і оновлювати оприлюднену інформацію.

Отже, виходячи з положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» діє презумпція достовірності інформації, що надається розпорядником у відповідь на запит.

При цьому за надання недостовірної інформації розпорядники інформації несуть відповідальність, передбачену частиною другою статті 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Така ж позиція підтримується і судовою практикою (див. пункт 10.2 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 29.09.2016 №10 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації»).

Надання публічної інформації з обмеженим доступом.

Порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес, визначено Законом України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон).

Законом визначено види інформації з обмеженим доступом та підстави, за якими розпорядник інформації може обмежити доступ до інформації.

Так, інформацією з обмеженим доступом є: конфіденційна, таємна, службова (частина перша статті 6 Закону).

При цьому відповідно до пункту 2 частини першої статті 22 Закону розпорядник інформації має право відмовити в задоволенні запиту, зокрема у випадку якщо запитувана інформація належить до категорії інформації з обмеженим доступом відповідно до частини другої статті 6 Закону.

Частиною другою статті 6 Закону встановлено, що обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог: 1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

З огляду на вказане відмова у наданні інформації є обґрунтованою у разі, якщо розпорядник у відповіді на запит вказує, якому саме з інтересів загрожує розголошення запитуваної інформації, в чому полягає істотність шкоди цим інтересам від її розголошення, чому шкода від оприлюднення такої інформації переважає право громадськості знати цю інформацію. В іншому випадку така відмова надати запитувану інформацію є необґрунтованою та такою, що суперечить Закону.

У контексті порушеного питання варто звернути увагу на відповідну судову практику Верховного Суду, що міститься у постановках Касаційного адміністративний суду від 03.07.2019 у справі № 820/5938/16 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/82819949>), від 26.11.2019 у справі №813/2654/15 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/85933579>).

Наявність в документі інформації з обмеженим доступом не є підставою для відмови у його наданні або його оприлюдненні. Зокрема, частиною сьомою статті 6 Закону передбачено, що обмеженню підлягає інформація, а не документ. Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої необмежений.

У такому випадку копія документа повинна надаватись у звичайному порядку, при цьому інформація, доступ до якої обмежено, вилучається шляхом ретушування або іншим способом на вибір розпорядника інформації.